

Revitalizace zámeckého kopce v Náchodě

Lucie Bidlasová – Iva Kysilková – Jiří Svoboda

Od roku 2014 probíhala spolupráce Národního památkového ústavu, Územní památkové správy na Sychrově a Města Náchod na projektu revitalizace tzv. zámeckého kopce, jehož stav byl tristní. Samotné práce započaly v roce 2020.

Předmětem a cílem projektu bylo vyřešení dlouholetých problémů spojených se stabilitou a hydrogeologickými poměry zámeckého kopce a také návrat k historickému propojení mezi zámek a městem.

V rámci projektu s názvem Státní zámek Náchod – vzorová obnova zámeckého kopce bylo řešeno především statické zajištění svahu před sesuvy, hydrogeologické poměry a odvodnění kopce. Důležitými tématy k řešení byly i obnova cestního systému (mlatové cesty a kovové lávky), parkový mobiliář, osvětlení a arboristická koncepce celé lokality (kompletní revitalizace dřevin – kácení náletů, stromů nevhodných z hlediska kompozice nebo havarijního stavu, ošetření napadených dřevin, výsadba solitérních stromů, ovocných sadů, alejí a keřového patra). To vše s ohledem na nové, důstojné propojení zámeckého návrší s centrem města, podporu turistického ruchu, zvýšení návštěvnosti Státního zámku v Náchodě i Náchodska jako takového.

Aby bylo možné propojit areál Státního zámku Náchod s centrem města, bylo třeba nejprve provést geotechnické zajištění svahů před sesuvy. Došlo k řízenému odvodnění kopce, byly odstraněny napadané a náletové dřeviny. Vedle revitalizace zeleně došlo také k obnově systému cest. Byly vybudovány pochozí lávky, schodiště, ale i vyhlídky a odpočinkové zóny, instalováno nové osvětlení a závlahový systém v ladinách sady.

Obr. 1. Zámecký kopec v Náchodě, jižní svah po obnově, foto: Dana Jiráková, 2022

Obr. 2. Zrestaurovaná busta princezny Idy v zámec-
kém areálu v Náchodě, foto: Matouš Jirák, 2023

Obr. 3. Zámecký kopec v Náchodě, svah pod med-
vědáriem, foto: Matouš Jirák, 2023

Systém pro zavlažování zeleně je napojen na nově osazenou akumulaci nádrž, která je zásobována dešťovou vodou svedenou z části střech a nádvoří náchodského zámku. Zrestaurovány byly rovněž tři drobné památky, které jsou součástí zámeckého kopce – busta princezny Idy, křížek Schaumburg-Lippe a původní kamenný podstavec sochy sv. Jana Nepomuckého, jenž byl současně osazen kopií původní sochy, která zde chyběla od roku 1959.

V rámci projektu byly také vysazeny nové jabloňové, hrušňové a třešňové sady. Nová lipová alej lemující obnovené hlavní přístupové schodiště na jižním svahu zámeckého kopce byla pojmenována po posledních šlechtických majitelích náchodského zámku, „Schaumburg-Lippe“. Z velké části byla obnovena jednostranná javorová alej podél přístupové cesty vedoucí na zámek v západní části kopce, v tzv. Chrastince, a nahradila tak již dožívající původní alej. V prostoru zámeckého kopce bylo rozmístěno 40 ptačích a 20 netopýřích budek a z pokácených stromů s dutinami vzniklo broukoviště. Při zakládání rozsáhlých lučních trávníků a ve špatně dostupných lokalitách byla využita technologie „hydroosevu“.

Projekt byl financován Ministerstvem kultury z programu Rozvoj a obnova materiálně technické základny státních kulturních zařízení. Původní výše dotace činila 197 milionů korun, které byly uvolňovány postupně. Náklady se ale nakonec vyšplhaly na celkových 238, 5 mil. Kč včetně DPH. Toto navýšení bylo také hrazeno z prostředků Ministerstva kultury. Vícenáklady byly způsobeny vývojem situace na trhu se stavebním materiálem v období covidu i po něm, objevily se také nečekané vícepráce vzniklé potřebou reagovat na skutečný průběh skalkního podloží po odstranění zeminy, měnil se harmonogram prací i použité postupy.

Významnou položkou v rozpočtu – a to i z hlediska potřebné úpravy architektonické koncepce – byly práce související s archeologickým nálezem na tzv. Vysokých šancích. Zde byla objevena středověká bašta, jejíž datace je dle archeologů odhadována

Obr. 4. Zámecký kopec v Náchodě, západní terasy, foto: Matouš Jirák, 2023

na přelom 15.–16. století. Bašta byla součástí opevnění a chránila přístup do hradu od severu. Tento nález byl zakonzervován a jeho nadzemní část je přístupná veřejnosti.

Na ploše Vysokých šancí byla již dříve odhalena část stavby považovaná za trčkovskou baštu nebo zahradní altán. O existenci bašty či předsunutého obranného prvku v prostoru tzv. Vysokých šancí dávala tušit již veduta z přelomu let 1536 a 1537, která objekt tohoto typu zobrazuje právě v místech při hradním příkopu s mostem, tedy poblíž dnešního tzv. úřednického traktu. Na základě provedených průzkumů a studia pramenů lze usuzovat, že se s velkou pravděpodobností jedná o baštu, tedy obranný prvek, o průměru cca 13 metrů a šířce zdiva 90–120 cm, datovaný do doby první třetiny 16. století, tedy doby pánů z Kunštátu nebo Pernštejnů.

Po opětovném odkrytí bašty koncem roku 2020 byla vedena jednání a uvažovalo se, jakým způsobem se k nálezu postavit – zda a jakým způsobem do něj případně zasáhnout a jak věc prezentovat. Během revitalizace zámeckého kopce byly zbytky bašty zdokumentovány (zaměřeny, vyfotografovány a materiálově zanalyzovány) a zakonzervovány. Koruna zdiva byla opatřena ochrannou krycí vrstvou tak, aby při prezentaci došlo k co nejmenšímu poškození nálezu a aby dochované zdivo co nejlépe odolávalo povětrnostním vlivům. Kromě pískovcových slepenců je zdivo složeno i z opukových šíbrů a vápenné malty. Stejnou technologií a za použití stejného materiálu byly provedeny i zmiňované opravy. V souvislosti s odkrytím bašty došlo také ke změně plánu týkajícího se způsobu využití i úpravy přiléhajících ploch.

Generálním dodavatelem byla litoměřická firma Gardenline, s.r.o., generálním projektantem firma New Visit, s.r.o., z Hradce Králové.

Finální výsledek obnovy byl slavnostně představen 5. prosince 2022 za účasti čelních představitelů NPÚ, manželky prezidenta České republiky paní Iany Zemanové, starosty města Náchod Jana Birkeho a dalších významných hostů.

V rámci následné údržby zámeckého kopce došlo k dohodě mezi Národním památkovým ústavem a Městem Náchod, kdy část prací zajišťuje správa objektu a město přispívá na údržbu zeleně – arboristické i méně odborné práce v areálu zámeckého kopce.